

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 gl., za pol leta 1 gl. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslano knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovoljivo pošljati (frankirani) vredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa opravištvu: Keiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. Posamne misli o vzgoji, pouku in učiteljstvu. — A. M. Slomšek. — „Mladi Vukásovič“. — Logika. — Listek: Izza peči. — Dopisi. — Razne stvari. — Spremembe. — Listnica.

Posamne misli o vzgoji, pouku in učiteljstvu.

Piše Armin Gradišnik.

11.

Po mnenju merodajnih pedagogov izrazuje se obča naloga šolske vzgoje v naslednjih točkah:

- a) Ljudska šola ima v vzgojilnem obziru nalog, da goji zdravje in normalen razvoj telesa.
- b) Dalje naj povspesuje vzmožnost mišljenja (miselnost) otrok ter naj obdaruje gojence z vednostmi.
- c) Šolska vzgoja naj teži potem, da čuvstvo otrokovo naredi vzprejemljivo za vse dobro, lepo in plemenito.
- d) Ona ima npravstveno voljo učencev okrepiti ter
- e) vzbujati in ojačiti v otrocih živo pa pravo religiozitetu, ki je prosta vsakterih predsodkov.

* * *

V zdravstvenem obziru je delovanje šole le obvarujoče, kakor smo to uže rekli v jednem prejšnjih člankov. — Hranitba in obleka ne spadati v področje šole; a šola bode sigurno ob vsakej priliki, ki se jej v to ponudi, opozarjala na primerno hrano in oblačilo. — Ako šolska zgrada ne ugaja hygieničnim predpisom — bodisi z ozirom na snago, svitlobo ali zrak — potem učitelj ne sme umanjhati, da uporabi v odpravo teh kvarnih nedostatkov vse sile. Tudi boja sè svojimi šolskimi oblastnijami se naj nikar ne vstraši, kadar gre za zdravje njegovih gojencev! — Posebno pozornim nam je biti zastran s vetlobe v šoli. Zdravniške preiskave so o očesnih boleznih šolskih otrok pokazale strašno žalosten rezultat ter kolikor toliko njih izvor prepisujejo življenju v šoli. Težji in lažji učni predmeti naj se pravilno menjavajo v šoli, domače naloge pa naj se kolikor le možno omeje.

V intelektualno izobrazbo učencev služijo nam prav raznotera vzgojilna sredstva. — Pred vsim ima ves šolski pouk urejen biti po nekem določenem, natančno določenem načrtu. Pri tem je sevéda bistveno važna metoda, učni način, po katerem se izvršuje načrt. — Glavna briga vsakemu učitelju naj bo to, da kolikor možno napreduje z vsemi učenci. Nasproti

duševno manj razvitim naj bode osobito potrpežljiv, podpira naj jih, kjer le more; oni potrebujejo posebno njegove pomoči, najbolj so nanj navezani. Če otročji duh ne more dosti brzo slediti učiteljevim razpravam, potem naj se le-ta pri svoji hoji poslužuje manjših korakov, da ga bodo mali mogli dohajati itd. Le na ta način si bodo otroci pridobili za poznejše svoje življenje dejansko korist od šolske vzgoje.

Da se otrokom vcepi čut za lepoto, da se jih privadi redu in snagi ter je navdušuje za vse, kar je lepo in plemenito, — v to se pri šolskeji vzgoji učitelju ponuja raznih prilik. — Vse, kar dopada enakomerno izobraženemu človeku, — je lepo. Lepa je narava in vse, kar biva v njej; lepota razkriva se nam v umetnosti. Oboje pa — narava in umetnost — se dotika življenja v šoli. Narava podaja nam najboljše predmete za nazorstvo, — potem še-le umetnost. Naraven in nazoren naj bode torej ves pouk! — S tem, da skrbno gojimo v šoli spretnost lepopisa in risanja, prav mnogo storimo za oblažitev lepotnega čuta otrokovega, kajti tú ima osobito gledati na snažnost. Snažen naj pa bo otrok v vseh svojih delih, povsod in vsikdar! Vestno naj izpeljuje vse in v gotovem redu! Redaljuben naj bode v vsem svojem kretanju. — Če učitelj strogo na vse to gleda, potem je otroku podaril za njega pozneje življenje dve izmej najlepših lastnostij človeških: snago- in redoljubje! — Učitelj naj torej ima v svojej učilnici vse snažno in čedno, povsod v učnej sobi naj vlada strog red! Stene šolskih sob naj bodo očem dopadljive ter odičene s podobami, ki so proizvod prave, plemenite umetnosti.

Ako se hoče npravstveno voljo otrok okrepiti, potem morata pouk in ustrahovanje biti v ozkej zvezi mej seboj. Pregreški zoper npravnost naj se dosledno kaznujejo, a kazen mora vedno biti v logičnem skladu s pregreškom samim.

Da se v otrocih vzbudi in ojači prava religiozitet, treba je, da se jim verouk na prav način deli ter da je verski učitelj prost vseh predsodkov. V vzvišenem izreku Kristovem: „*Ljubi svojega bližnjega, ko samega sebe*“ naj se koncentruje vse delovanje veroučitelja v ljudskeji šoli! — Verski pouk v šoli nima biti dogmatičen, tak naj bode na leci. Vsa naša religija, zgodba naša sv. cerkve itd. sodržuje tolikanj etičnih in obče vzgojevalnih momentov, da nam pač lahko služi v nevtralnó učno snóv za vsakega. — V premnogih šolah verouk ni družega, nego snóv v memorijanje. Takov uk sevéda zgreši svoj namen. Marsikak biblični izrek, mnogatera verska resnica ima tolikanj vodilnega za poznejše naše življenje v sebi, da pač zasluži, da si jo zapamtimo — a zaopasti, pojmiti jo moramo prej!

V obče pa zavisi ves vzgojilni vspeh v šoli od osebe učiteljeve.

Ni dosti, da je učitelj navdušen za svoj poklic ter navdan ljubezni do mu izročene mladeži, — ampak posedati mora tudi darovitosti ter lastnosti za svoj posel. Ako hoče pospeševati zdravje otrok, mora biti sam podkovan v anatomiji in fiziologiji; če hoče zasledovati dušno življenje svojih gojencev in študirati njih individualnost, mu nauki psihologije ne smejo biti neznani; če hoče vzgajati značaje, mora biti sam značaj!

Učitelj mora svoj cilj dobro poznati ter spretno se mu je posluževati vseh onih sredstev, ki ga dovedó do tega cilja!

Če se mu pa kljub vsej resnej delavnosti ne posreči, doseči namero, ki si jo je stavil — potem ga to nikar naj ne oplaši, marveč neumorno naj hodi dalje na potu do vzišenega mu smotra! *Učitelj, ki si je svest velike svoje naloge v izobrazbi človeštva, bo nevtrujeno vsikdar vso svojo moč in vrednost žrtvoval v dobro svojega poklica!* (Dalje sledi.)

Anton Martin Slomšek, pedagog, domo- in rodoljub slovenski.

Spisal Franjo Jamšek.

(Dalje.)

Podajmo se sedaj na njegov dom, v njegovo palačo, da si ga tudi tukaj ogledamo! — *Tukaj je slekel kneza, ker-le skromnost je ugajala njegovej pravej ponižnosti.* — Vse okoli njega je bilo priprosto, in pohišstvo v njegovej sobici še iz-za časa njegovega kaplanovanja — rekel bi — siromaško. Postelja, katero si je tudi kot knezo-vladika iz navade še vedno sam posteljal, mu je bila navadna slamnica. — V zadnjem času, ko je zastarela bolezen v črevovju njegovem hujša postajala, posilili so ga z vsakdanjim zajutrekom (ob sredah in petkih ni zajutrekoval) in z žimnico. Nekaki križ za njegovo družino je bil, da ni vedla, katere jedi dišijo knezu bolj, katere manj. Še če je bil bolehen, ni tega nič v kuhinjo naznaniti dal; jedi, ki bi mu znale škodovati, je samo svojim gostom naprej ponudil, brez da bi se jih bil dotaknil. A obraza ni spremenil, še manj pa, da bi komu čez svoje betege toževal. Priprosta je bila tudi njegova obleka kakor tudi postrežba; — tako je hotel sam, zlasti zvnaj svoje službenosti; — še svojega dvornega kaplana odvezoval je od njegovih dotičnih dolžnosti, razun pred oltarjem. „Le pustite, to si znam sam narediti.“ Kar je sebi pritrgoval, zgodilo se je v prid ubogim; *ljudomil Slomšek bil je mož daritve* — včasi do zadnjega beliča, a nevrednim beračem ni dal nič. — Mnogo je razdelil ta redki račodarnik sramežljivim revežem po svojem dvornem kaplanu, in po svojej starej teti pa cestnim potrebežem, slabo oblečenim vsikdar manje. Koliko je šlo za misjone, duhovenske eksercicije, podpore raznim cerkvam in osobam! Njegova palača bila je hiša vseh došlih duhovnikov; za vsakega je bila miza pokrita in postelja pripravljena. Prava slovanska gostoljubnost bila je na njegovem dvorecu doma. Svoj rojstveni dan bil mu je sveti dan. Zadnji — ta dan (26. nov. 1861.) spisal je svojo, čisto ljubezen do bližnjega označujočo oporoko. V posnemo izbral si je, kakor vse njegovo življenje kaže, škofa sv. Frančiška Saleškega. Njegova prikazen je bila mila, a častitljiva — v cerkvi kakor drugod. Lahko je bilo ga ljubiti, a človek tudi siljen ga spoštovati. Po naravi nagle jeze — znal se je čudovito premagovati, — saj je bil zatajevanja vaje! Po obratu bil je zopet dober in krotek, kakor ovca. „Laže bo pred Bogom odgovarjati zarad prevelike milobe nego zarad prevelike strogosti,“ — opazil je, kadar mu je sree prevladala. Pri vsakem važnejšem početju stavil je vse svoje zaupanje v Boga, ta to ga je krepčalo, da ni odjenjal pred izvršetkom. Hudobne jezike in enaka srca preziral je hladnokrvno, pa tudi hvale se je iz-

ogibal. — Korekturam njegovih rokopisov podvrgel se je ponižno, kajti njemu je bilo vsikdar le za stvar — posnema vredni uzor gizdavam pisateljem. Delal je neprenehoma, celó na sprehodu imel je papir in svinčnik v rokah; spal pa je le malo: po 5, 6 k večjema 7 ur. Maševal je točno ob 6. uri.

Do svojih domačih (služabnih) bil je ljubezni-polni oče; ljubil jih je, kakor svoje otroke, oni pa njega, kakor očeta. Modro sta se vrstila molite v in delo v najlepšem redu. Kot hišni oče opravljal je redno večerno molitev sè svojimi domačimi, ob zimskih nedeljah in praznikih pa jim je tudi zvečer kaj lepega prebiral. Za domače onemogle in bolne priredil je posebno bolnišnico z vsem potrebnim. Še v oporoki spomnil se je vseh svojih po očetovsko. Ni se tedaj čuditi, ako je bilo na kneževem dvoru o njegovej nenavzočnosti vse nekako klaverno, otožno, a pri njegovej povrnitvi vse živahno in veselo, da se je vse k njemu rinilo ga po vrednosti pozdravit. Kdor je le par dni pri njegovej rezidencij preživel, mogel je zapaziti in prijetno občutiti, da zapoveduje v njej katoliški vladika, pobožni dubovnik, krščanski hišni oče.

Med tem pa se je njegovo predrago življenje začelo večeru nagibati, kar je sam najbolj čutil, česar tudi ni nikakor prikrival, velikoveč je to slutujo pri raznih prilikah kar naravnost odkrival, svojo bližajočo se smrt napovedoval je toževaje večkrat sam. A vkljub svojej smrtonosnej bolezni poda se po zdravstvenju na Slatini naravnost v hribe k sv. Rupertu. Po potu je bilo že treba voz napreči. — Tu namreč pričel je s težavno vizititacijo v Laškej dekaniji. A napadi kólike posilili so ga na treh postajah v posteljo. A ne zmenivši se za to nezgodo dožene svoje apostolsko popotvanje, in po kratkem prestanku hiti zopet nazaj na Slatino — k navadnim dohovenskim eksercicijam. Od 14.—18. sept. 1862 tú delujoč in nekako slovo jemajoč z resnim a otožnim glasom — sklene to opravilo sè slovenskim očenašem „za tistega iz-med naše sredine, ki bo prvi umrl“. — In čudno! ta očenaš veljal je — njemu! Naslednji dan poda se k Materi božji na „Ptujsko goro“, a še isto seboto nazaj v Kostrivnico, kjer je v nedeljo potem podružnico sv. Rozalije blagoslovil. Še ta dan povrnil se je domov v Maribor.

V ponedelek potem gre z ravnateljstvom semenišča k svojemu vinogradu, a videlo se mu je na obrazu, da se ne počuti dobro. Drugi dan po južini se vleže, brez da bi komu kaj potožil, a ko stopi jeden njegovih uradnikov slučajno k njemu, ga vidi boriti se s kóliko. Zarad neznanih bolečin in bluvanja ni celo noč zatisnil očesa; moči so ga začele zapuščati. V sredo, dne 24. septem., zjutraj ob 8. uri bil je, pri svojej postelji klečeč, previden „s presveto“popotnico“. Ob 5. uri popoldan obiskala sta ga še brata grofa Brandis, pozneje pa je prišlo nekaj duhovnikov, njegovih ljubljencev. „Ste po slovo prišli?“ vpraša jih milo (slovenski) in umolkne. Proti poldeveti uri vpraša spovednik na zdravnikov migljaj, ali ne želi znabiti, da bi se mu uekaj naprej molilo? On edgovori: „Ja!“ — Kmali je bila soba polna z domačimi vred. Med lavretanskimi litanijami odgovarjal je en čas razločno: Ora pro nobis. Naenkrat mu odgovor zastane. Temu sledijo molitvice za umirajoče — dvorni kaplan stisne umirajočemu mrtvaško svečo v roko — in mirno je izdihnil svojo preblogo dušo — apostelj Slovencev. Vse se razjoče bridko okoli vzvišene-ga mrliča, in ko se razvé pretužna vest, *zaplaka ves slovenski národ čez*

izgubo nenadomestljivega duševnega orjaka, uzornega rodo- in domoljuba, kateri je deloval kot duhovnik celih 39, kot škof pa 17 let!

V saboto položili so zemeljske ostanke narodovega ljubljenea, kakor je bil v svojej oporoki razločno naročil, v krsto od jelovih nepoobljanih desek. Ljudstva se je ta dan po mariborskih ulicah kar trlo. Samih duhovnikov je prišlo nad 200. Sprevod je vodil sekavski knezovladika, kateremu sta assistovala krški in ljubljanski. Nagrobnico je govoril Slomšekov naslednik dr. Jakob Štepišnik, slovensko in nemško pevsko društvo pa sta tekmovala v lepej bratovskeje zvezi mu svoj zadnji „Z Bogom!“ zapeti.

Sodba o Slomšku je bila sploh, celó od nasprotnikov njegovih, poveljevalna. Neki korar iz sosedne vladikovine pa je pisal v svojem in v imenu svojih sokorarjev: „*Vaš veliki sveti škof, apostelj Slovencev, naše veselje, naša ljubezen se je tedaj preselil prijet plačilo za dokončano delo dneva. Veliko smo izgubili, pa mogočnega pripročnika v nebesih zadobili.*“ — In tako je mislil, in še misli danes marsikateri o njem.

Slomšku v spomin.*)

2. Med množico je hrabre mož postave,
Čvrsto na tlaku zvikšanem stoji.
Blišči se zlati venec mu znad glave,
In jezik ljubeznjivo govori.
Od vsih razlegajo se klici slave,
Ko mili glas njegovih strun doni,
Vse ljudstvo se krog njega zbira rado,
Odpira sreca staro mu in mlado.
3. Al' glej! izmed oblakov ga obsije
Še enkrat — zadnjič jasni solnčni žar;
Svitloba jasna naglo spet se skrije,
Povzdigne temen se za njo vihar.
In oh — najblažje srce več ne bije,
Obmolkne strun srebernih rajski dar:
Zgubi najlepša Žena zaročnika,
Zgubi očeta ljudstvo in vodnika.
4. Razumeš glas, predraga domovina,
Ki rnil ti globoko je srce?
Gomila krije vrlega Martina,
K počitku sklenjene so mu roké.
Ne boš, pokojnik blagi! brez spomina,
Za vekovitost dela govoré!
Al drago bilo Tvoje bi življenje,
Od blagih sre najtežje je ločenje!
5. Korakal si, kot zvezda čez višino,
Iz proste vrste na visoko čast,
Iskreno ljubil rod in domovino,
Njej v blagor višjo si imel oblast.

*) V „Zgodnji danici“, tečaj XV., list 29. priobčil prezgodaj umrli profesor Umek.

Kot spomladansko solnce na rastlino
Razliva žarke, pospešuje rast,
Tako si vedil Ti svoj rod buditi,
In srea blažiti mu, um vedriti.

7. Počivaj mirno, ljubi naš Martine!
Pokojno spavaj, dragi, in sladkó.
Saj v krilu si slovenske domovine,
Ki ljubil si jo tolikanj gorkó.
Izpred oči naj duh ji Tvoj ne zgine,
Da srečna bode, pomni naj zvestó
Srea preblagega goreče želje,
Besede Tvoje, sveto nam povelje.

A. U. Okiški.

Slomšku na čast osnovala so se slovesne „Besede“ v Ljubljani, v Celju, in 26. okt. 1862 v Mariboru. (Glej „Zgodnje danice“ 32., 33. in 34. list od l. 1862.!) Marmornati nagrobni spomenik postavili so mu v stolnej cerkvi mariborskej.

Slomšek je umrl, a njegov duh še živi med nami v njegovih delih, in bo živel, dokler bodo Slovenci. Slomšek je za Slovence neumrljiv, kajti:

„Dela Slomšek-ova bodo se še-le po njegovej smrti prav ocenjevala.“

(Dalje sledi.)

„Mladi Vukásovič“

Praktična obravnava tega berilnega odlomka stran 146. Drugo berilo.

Uvod.

a) Postopanje cesarice Marije Terezije proti sovražnikom.

Pred nekaj več, ko sto leti je vladala v avstrijskih deželah slavna cesarica Marija Terezija. Začetkom njenega vladanja so pretile cesarstvu mnoge nevarnosti. Cesarica je imela več hudih sovražnikov, kateri so hoteli Avstrijo raztrgati in dežele med seboj razdeliti. Njen najhujši sovražnik je bil pruski kralj Friderik II. A s trdnim zaupanjem na Boga in pomočjo svojih podložnikov je začela cesarica odbijati napade sovražnikov. Vojaki so bili pogumni in vojno povelje je bilo izročeno krepkim in umnim vojskovodjem, zato so bile vojne za Avstrijo precej srečno dokončane. Med drugimi vodji, katere je odposlala cesarica proti sovražnikom, je bil tudi slavni Lavdon, ki je pozneje služil tudi njenemu sinu, Jožefu II.

Učitelj zdaj po zapopadku pripovedovanega gradiva poprašuje in manje umljive besede pojasnuje.

b) Skrb cesarice za notrajno blaginjo svojih dežel.

Ko so nastopili za avstrijske dežele mirnejši časi, je začela skrbeti cesarica za yzvišanje blagostanja v svojih deželah in za blagor svojih podložnikov. Ona je skrbela, da so se stavile bolnišnice, sirotišnice in hiše za oslabele vojake.

Ta blaga cesarica odpravila je nečloveške mučilnice. Skrbela je za izomiko svojih državljanov, kajti pomnožila je ljudske in više šole. Dala je spisati in

tiskati šolskih bukev, katere so se razdelile med uboge učence. Da bi imela očetnjava ob času vojne dobro izurjenih vojnih mož, dala je staviti v dunajskem Novomestu še dandanes obstoječo šolo za vojake. V to šolo se prišli večinoma sinovi cesarskih služabnikov in višjih vojakov. Cesarica je večkrat zahajala v šole, da bi se sama prepričala, kako se gojenci učijo in obnašajo. Pridni so bili vselej pohvaljeni ali še celo obdarjeni, lenim pa ni izostala zaslužena graja. Sploh je bila cesarica Marija Terezija po pravici dobra mati svojih podložnikov.

Učitelj zopet popraša po zapopadku tega, kar je pripovedoval.

2. Učitelj pripoveduje berilo.

3. Učitelj povpraša po zapopadku berila.

4. Eden izmed učencev to pripoveduje.

5. Učitelj berilo počasi prečita.

6. Učenci čitajo berilo od stavka do stavka, učitelj pa pojasnuje manj umljive stavke in besede, n. pr.

Kako se imenuje naslov tega berila? — Mladi Vukásovič. — Kaj je beseda „Vukásovič“? — Rodbinsko ime. — Kaj je bil Vukásovič? — Mladi vojak. — Beri prvi stavek R! — Kaj je bila Marija Terezija? — Avstrijska cesarica. — Kje se je godilo to? — V Dunajskem Novemestu. — Kaj lahko stavimo namesto besede predstojnika? — Vodja, ravnatelj, oblastnika. — Kako imenuje cesarica mlade vojake? — Ljube sine. — Kako lahko rečemo tedaj namesto besede „cesarica“? — Deželna mati. — Kako pa predstojnik cesarico nagovori? — Vaše veličanstvo. — Komu se tedaj tako reče? — Cesarjem in kraljem, cesaricam in kraljicam. — Kako pa rečemo navadno mi viši gospodi? — Milostljivi gospod, preblaga gospa itd. — Kaj se pravi „visoke milosti“? — Velike, visoke pomoči. — Od kod je bil Vukásovič doma? — Iz Dalmacije. — Katera beseda nam to pové. — Dalmatinec. — Kaj je Dalmacija? — Dežela prelepe Avstrije. — Kaj se pravi: „kako se bojuje“? — Kako se zna bojevati ali boriti, ali kako zna orožje sukati. — Kaj se pravi „plašen“? — On je bil v strahu, tresel se je, ni si upal v oči pogledati cesarici. — Kaj se pravi „srčno“? — Pogumno, junaško, krepko. — Kaj se pravi: „Oči se mu bliskajo“? — Oči se mu svetijo, bistro gleda. — Kaj se pravi „ponosno“? — Brez strahu, nekako bahato. — Kdo je „nasprotnik“? — Kateri bi se z njim bojeval. — Kaj pravi „sprime“? — Poprime, poskusi, bojuje. — Kaj je „cekin“? — Zlat, zlati denar. — Koliko velja? — 5 gld. in nekaj krajeerjev. — Kaj se hoče povedati z besedami: „kupi si veselja po vročem boji“? — Ker si se pri boju upehal in vtrudil, zato si zdaj veselja pripravi, privošči. — Kedaj je cesarica zopet prišla? Koga dá poklicati? Kaj vpraša cesarica Vukásoviša? Kaj se pravi „zapravil“? — Izdal, izmetal, slabo porabil. — Kaj odgovori deček? — Kaj se pravi „ubozemu“? — Revnemu, siromaškemu. — Kaj lahko stavimo namesto „z boječim glasom“? — Plah, v strahu. — Kaj cesarica potem vpraša? — Kaj se pravi „častnik“? — Višji vojak, oficir. — Kaj bi lahko rekli namesto: „služili so Vašemu veličanstvu“? — Bili so v službi presvitle cesarice. — Kaj se pravi: „siromaško živé“? — Ubogi so, slabo se

jim godi, revež so. — Kaj si mislimo pod besedami; „cesarskega darú“? — Onih dvanajst cekinov, ki jih je dobil Vukásovič. — Kaj se pravi „bolje obrniti“? — Boljše porabiti, lepše ravnati, na boljši način izdati. — Kaj se pravi „vrl“? — Priden, dober, hvalevreden. — Kdo je pisal pismice? Kaj je to „pismice“? — Kratko pisanje, majhni list. — Kaj se pravi „napoveduje“? — Narekuje, naprej pravi. — Katero besedo stavimo namesto „obnašanje“? — Vedenje. — Katero namesto „pridnost“? — Marljivost. — Kako pa je pokazal Vukásovič ljubezen do svojega očeta? — Da jim je cekine poslal. — Koliko cekinov je dobil zdaj Vukásovič? — Štiri in dvajset.

7. Nauk se razvije.

Kje je bila cesarica? — V šoli. — Kaj je hotela vedeti? — Kako se učenci učijo in vedejo. — Kateri izmed učencev je bil najpridnejši? — Vukásovič. — Zakaj je bila cesarica dečka podarila? — Zaradi marljivosti in zavoljo junaškega obnašanja v borbi. — Kako bi bil lahko Vukásovič svoj dar porabil? — Lahko bi ga bil zapravil. — Kakšen je bil ta deček, ker ni denarjev lahkomišelnó zapravil? — Vavičen. — Komu je dal denarje? — Ubogemu očetu? — Da. — Zakaj pa je poslal denarje očetu? — Ker so bili revni, ubogi in ker je očeta ljubil. — Kaj nam tedaj to kaže? — Vukásovič je bil dober otrok, je imel dobro, usmiljeno srce. — Zakaj je cesarica Vukásoviča drugokrat obdarila? — Ker je prvi denar tako dobro obrnil; ker je svojega očeta tako ljubil. — Zakaj so dobivali Vukásovičev oče potem pomoč ali podporo? — Ker so bili poprej cesarski služabnik in ker se je njihov sin tako lepo obnašal in marljivo učil. — Kdo je Vukásoviča tudi rad imel? — Njegovi učitelji, posebno pa tudi njegov oče. — Kdo še ima tudi dobre otroke zeló rad? — Ljubi Bog. — Kaj dá ljubi Bog dobrim in hvaležnim otrokom? — Srečo. — Kaj se tedaj učenci naučé od Vukasoviča? — Da morajo biti pridni in marljivi, morajo se v šoli in zunaj šole lepo in spodobno vesti, morajo svoje stariše ljubiti in njim v starih dneh pomagati, kajti če to storijo, tak so oni ljubi ljudem, pa tudi Bogu, kateri jim podeli potem obilno srečo.

Ponovi to, česar si morate od mladega Vukásoviča zapomniti, R! tudi B! F! Ž!

8. Čitanje se ponavlja.

9. Naloge.

- a) Pripovedujte to, kar smo čitali.
- b) Prepišite to berilo tako, kakor bi nam Vukásovič sam pripovedoval.
- c) Prepišite berilo tako, kakor da bi bil Vukásovič vaš brat.
- d) Napišite pismice, katero je pisal Vukásovič svojemu očetu.
- e) Napravite enako pripoved in stavite namesto „cesarica“ „bogata gospa“, namesto „vojaško šolo“ „dekliško šolo“, namesto „Vukásovič“ „učenka Rozika“, namesto „oče“ „bolena mati“, namesto „12 cekinov“ „2 srebrna gld.“, namesto „častnik“ „dekla“, namesto „200 goldinarjev“ „vsak dan kos kruha“.

J. Lasbahar.

Logika.

Spisal Dr. Josip Križan,

kr. gimnazijski profesor v Varaždinu.

(Dalje.)

§ 19. Razmera pojmov glede obsega.

Ako prisposodbljamo dva ali več pojmov glede obsega, tedaj se prepričamo, da imajo nekateri med seboj čisto enak obseg, drugi pa večji ali manjši. Pojmi, ki imajo čisto enak obseg, imenujejo se istovredni ali zamenljivi (*notiones aequipollentes*). Medsebna razmera istovrednih ali zamenljivih pojmov imenuje se razmera medsebnega obseganja (*aequipollentiae*). Tako so n. pr. pojmi „istostran“ in „istokoten trikot“ v razmeri medsebnega obseganja, ker so vsi istostrani trikotni tudi istokotni. Oni pojmi pa, ki imajo proti drugim večji ali manjši obseg, imenujejo se širji in ožji. Mislimo si, da sta *A* in *B* dva pojma poslednje vrste, ki imata isti ali vkupni znak *A*, tedaj je ožji v obsegu širjega zadržan. To razmero dveh pojmov zovemo podredbeno, oziroma*) nadredbeno. Pojem je drugemu nadredben, ako ga zaklepa v svoj obseg; oni pojem pa, ki je v obsegu drugega zaklenjen, je podredben. Nadredbeni nahaja se v vsebini podredbenega in ta, to je podredbeni v obsegu nadredbenega.

Na omenjenj razmeri osnovani ste ti-le dve pravili:

I. Vsi znaki, kateri so v vsebini nadredbenega pojma, so tudi v vsebini podredbenega pojma, nikar pa na robe ali nasprotno. Ako imamo n. pr. pojme „sesalci“ in „prežvekovalci“. Vsi znaki sesalcev, to je 1. da žive mlade kotijo, in 2. da se njih mladiči z mlekom hrané, pripadajo tudi prežvekovalcem. Nikar pa ne pripadajo znaki prežvekovalca, to je 1. da imajo več želodcev, 2. da imajo roge, tudi sesalcem.

II. Vse, kar je v obsegu podredbenega, nahaja se tudi v obsegu nadredbenega pojma; nikar pa nasprotno. V obsegu pojma „hvoje“ ali jelovina (Nadelholz) nahaja se: mecesen, hojka, cipresa, smreka, bor itd. Vsi ti pojmi nahajajo se tudi v obsegu naredbenega pojma „drevo“. Ali v obsegu pojma „drevo“ nahajajo se tudi drevesa, ki nemajo igel, zato ne moremo trditi, da je vse, kar je v obsegu pojma „drevo“, tudi v obsegu pojma „hvoje“ ali „jelovina“. Kakor iz tega sledi, more širjemu pojmu več pojmov podredbenih biti, ki se med seboj glede obsega izločujejo.

Omenjeni pravili ste važni za logiko in rabite se posebej v nauku o sôdu in o sklepu, ker namreč 1. razmero med subjektom in predikatom razjasnjujete, 2. pa se na njih tako zvani sklepi subsumpcije osnivajo.

Nadredbena oziroma podredbena razmera pojmov zove se tudi relativna in gibajoča. Relativna zato, ker je isti pojem zdaj ali nadredben, zdaj pa podredben, potem namreč ali se s tem ali z onim pojmom združuje. Tako je n. pr. pojem „človek“ nadredben pojmu „črnee“, podredben pa pojmu „organično bitje“. Gibajoča zove se zato, ker mora razmera večkrat celi red pojmov

*) Rečemo oziroma, ker more isti pojem zdaj nadrejen, zdaj podrejen biti, proti temu namreč, s kakim pojmom se primerja.

prekoračiti, predno pride do primerjenega pojma, kakor se to v abstrakciji in determinaciji dogaja.

§ 20. Abstrakcija in determinacija.

Postopek v mišljenju, po katerem se iz vsebine pojma znaki odločujejo, zove se glede odločenih znakov abstrakcija, glede novega občega pojma pa generalizacija.

Po abstrakciji doseza se postopna občnost pojma, ker se mu jegov obseg postopno povečuje, vsebina pa zmanjšuje. Ako namreč na posamesnem pojmu njegove lastne znake, s katerimi se od drugih pojmov razlikuje, postopno opuščamo, in mu občne postopno dodajemo, tedaj mu njegov obseg postopno raste, vsebina pa se zmanjšuje in sicer dotle, dokler ne doseže največje občnosti. N. pr. Varašdinska židovska hiša, židovska hiša in hiša. Ali: Planinski orel, grabežljivec, ptica, žival, bitje. Meja abstrakcije je enojni pojem, ki ima neizmerno malo vsebino, in ta se tedaj občnejšim narediti ne more.

Postopek v mišljenju, po katerem se vsebini pojma znakov dodajajo, in se tako stopa vse k nižim pojmom, zove se determinacija.

Po determinaciji postaja pojem vse oži in oži, vsebina mu postopno raste, obseg pa se mu zmanjšuje. N. pr. bitje, organično bitje, žival, ptica, grabežljivec. Meja determinacije je edinstveni pojem, ki ima tako mali obseg, da se niže stopati ne more.

Opazka. Abstrakcija vničuje pojmu obliko, ker mu razkrajja vsebino v znake, po determinaciji pa se pojmu oblika stvarja, ker mu znake združuje v celost; ona stvarja iz enojnih pojmov sestavljene. Po abstrakciji dobivamo analitiškem potom najvišje ali najobčeneje pojme; po determinaciji pa sintetiškim potem najnižje ali posebne pojme, in ti so pojmi posameznih reči.

Za determinacijo je najvišji pojem „nekaj“, ker on je pojem največje občnosti. Njegov obseg je namreč neizmerno volik, vsebina pa neizmerno mala. Pojem „nekaj“ izrazuje trditev brez vsake določbe. Ta njegova nedoločnost izgublja se postopno s pridavanjem določenih znakov, in sicer dotle, dokler ne dosežemo pojma, ki se dalje določiti ne more. Na primer:

1. Nekaj.
2. Nekaj istinitega = bitje.
3. Telesno bitje.
5. Telesno bitje z natančnim udovjem = organično bitje.
5. Organično bitje z občutki in prostim gibanjem = žival.
6. Žival s popolnim živčevijem (Nervensystem) = vreteničar (Wirbelthier).
7. Vreteničar, ki žive mlade koti = sesalec.
8. Sesalec, ki ima več želodcev = prežvekovalc.
9. Prežvekovalc z volnato volno = ovca.
10. Ovca abesiniškega plemena = abesinska ovca.
11. Abesinska ovca črede Jugoviča z belim znakom na glavi in nogah.

Isti primer moremo tudi za abstrakcijo rabiti, samo da moramo pri najnižem pojmu začeti in mu moramo postopno znake izpuščati, dokler ne dosežemo najvišjega pojma.

Red pojmov, ki se po abstrakciji ali determinaciji medsebeno izvaja, zove se logiška ali pojmovna lestvica. Posamezne stopinje te lestvice izražavajo se s temi besedami: *regnum, orbis, classis, ordo, familia, tribus, genus, species, subspecies, varietas.*

§ 21. Kategorija.

V širjem zmislu je kategorija (*praedicamentum*) vsak obči pojem, kolikor je on *praedicabile de multis*; v ožjem zmislu pa so kategorije samo najvišji

pojmi roda, ki se z abstrakcijo dosežejo. V pravem smislu imamo samo eno edino kategorijo in ta je najvišji pojem „nekaj“, ker ta obsega vse pojme.

Opazka. Aristotel učil je v svojej topiki te-le kategorije: 1. Substantia, bivstvo,¹⁾ 2. Quantitas, kolikost,²⁾ 3. Qualitas, kakovost,³⁾ 4. Relatio, razmera,⁴⁾ 5. Prostor, ubi,⁵⁾ 6. Čas, quando⁶⁾. 7. Mesto ali položenje, situm esse⁷⁾. 8. Imeti, habere⁸⁾. 9. Delavnost, facere⁹⁾. 10. Trpljenje, pati¹⁰⁾.

Stoiki spremenili so pa deset Aristotelovih kategorij v četiri, in sicer: 1. Podloga (*substrat*). 2. Lastnost. 3. Kakovost in 4. Razmera (*relatio*).

Tudi Kartesij in Spinoca učila sta kategorije, ki so bile stoičkim podobne, in te so: Substantia, modus, relatio in accidens. Locke učil je tri kategorije, in sicer: 1. Substantia, 2. modus, 3. relatio, katere vendar vse druge zadržujejo. — Kant slednjič razlikoval je četiri glavne kategorije, ki so: kolikost, kakovost, razmera in načinost in je razdelil te glavne kategorije v osem podkategorij ter je imel potem te-le kategorije:

- a) Kolikost (vse, mnogo, enojno);
- b) Kakovost (je, nije, ločivno);
- c) Razmera (kaj, zakaj, kako);
- d) Načinost (gotovo, more, mora biti).

§ 22. Pojem roda in vrsti.

Z abstrakcijo stvarjajo se pojmi roda, ker ona izpušča na primerjajočih se predmetih njihove posebne znake; determinacija pa pridaje primerjajočim se predmetom posebne znake in stvarja s tem vrsti istemu obščemu pojmu roda.

Pojem namreč, ki ga stvarimo, ako zadržimo na pojmi primerjajočih se predmetov samo one znake, ki so vsem primerjajočim se predmetom skupni, zove se pojem roda (*notio generica*); ta pojem zadržan je tedaj v vseh pojmi predmetov. Posebni znaki pa, vsled katerih spoznamo, da so pojmi primerjajočih se predmetov medsebeno združeni v isti rod, stvarjajo pojem vrsti (*notio specifica*). Pojem roda ima za svoj predmet rod (*genus*), pojem vrsti pa v r s t (*species*). Tako je n. pr. pojem „prepelica“ pojem vrsti, ker obsega samo vse posamezne prepelice, medtem, ko je pojem „kure“ pojem roda, ker obsega te pojme vrsti: divji petelin, škarjevec, jerebica, prepelica itd.

Primerjaje isti predmet z različnimi, prepričamo se, da mora on imeti več rodov in od teh je najbližji višji rod (*genus proximum*) oni, ki zadržuje največjo množino znakov predmeta. Določena množina primerjajočih se predmetov ima pa samo eden najvišji pojem roda in to je oni, v katerem so vsi primerjajoči se pojmi kot vrsti zadržani.

Pojem vrsti je z ozirom na posamezne pojme višji (*superior*) ali širji (*latior*), z ozirom na pojem roda pa oži (*angustior*).

Vrsti, ki se medsebeno izločujejo, ali so istemu pojmu roda enako podredbene, imenujejo se pristranske vrsti (*species coordinatae*).

Tako so n. pr. pojmi: krog, elipsa, parabola in hiperbola pristranske vrsti pojma roda „kegljosek“.

(Dalje sledi.)

¹⁾ οὐσία. ²⁾ ποσόν. ³⁾ ποῖον. ⁴⁾ πρὸς τί. ⁵⁾ πού. ⁶⁾ πότε. ⁷⁾ κεισθαί. ⁸⁾ ἔχειν. ⁹⁾ ποιεῖν. ¹⁰⁾ πάσχειν.

Listek.

(Feljton.)

Izza peči.

(Nekaj o domišljiji.)

Res žalosten čas je zdaj! — Glej, vse je belo, vse ledeno, vse je mrtvo in tiho, nobenega glasu slišati ni! — Ptičice, ki so tako milo popevale in veselo žvrgolele, so zbežale iz naše žalostne doline, ali pa, če so vendar-le pri nas ostale, se držé tako okorno in togotno, seveda tako nasprotno svojim navadam v veselejših časih, da se nam vboge pevice kar do dno srca zasmilijo! — Vidi se jim da so res žalostne, da so res togotne, če ravno same tega ne vedo.

Zakaj pa tudi človek ni tako klavern in žalosten, kedar vsa narava otrpne?! Zakaj neki ne? — Zato ne, ker ima domišljijo! — To je pač čudno, bodeš djal, pa gotovo je tako! Domišljija je kaj vredna. Kolikokrat nas zabavlja, kolikokrat nas potolaži, ko bi sicer druge tolažbe ne imeli! Ne bode zima več dolgo trpela, hujše je že minulo, kmalo pride spomlad; toplo bo, vse bo zelenelo, cvetelo, ptičice bodo žvrgolele, tako si domišluješ in zdi se ti, da uže kar vse zeleni, cveti, žvrgoli! Vesel si zdaj za pečo, če bi mrzla burja snežnice ne tako vrtela pred tvojim oknom. Se nisi potolažil s tem, da si si domišljeval lepo vigréd? — Ne prenašaš zdaj veselo zimske neprijetnosti ter nadloge? Gotovo! in to je povzročila tvoja domišljija!

Kolikokrat te je že zabavljala! — Še veš, kako si prosil in tiral staro mamico ali pa dedeca da bi ti naj kaj pripovedovali?! In če so se potem vsedli za toplo peč ter začeli pripovedovati, nisi več trenil z očmi, sapo si vlekel na se, da bi tiho dihal in jih ne motil. So pa tudi pravili reči, da si na vse pozabil, celo kako veselo je drsanje na ledu, kako dobra da je bila potica, ki si jo pri sosedu dobil! Na vse si pozabil, samo tvoja domišljija je imela veliko opraviti, da bi ti predstavila stekleno goro; ptiča, ki si je hodil vsaka sto leta enkrat na njo kljun brusit, da bi jo zbrusil; fante, ki jih je njih mačeha sè svojim grdim govorom v vrane spremenila, ravno ko je kruh pekla; njih sestrico, ki devet let ni spregovorila da bi jih le zopet rešila ter skoraj sežgana bila zategadelj; strašno hudobne in neznane zmaje, izdane gradove, polne zlata in lesketajočih kamenov itd. Kako si se zabavljajal pri tem, kako te je to veselilo! Ves dan si bil ubogljiv, delaven, si bil priden, da so ti le na večer kaj takšnega pripovedovali. Domišljija je bila tvoje pridnosti vzrok!

Zakaj je knjiga „Tisoč in ena noč“ toliko brana, zakaj Jules Verne-ovi spisi? — Zato, ker v njih domišljija prevladuje! Domišljija je spodbadala Aleksandra Velikega, ko je zapustil svoje prijetno življenje dvoransko in se podal na trudapolno junaško pot stradanja proti izhodu, ona mu je v duhu slikala taisto velikostno mogočnost, za katero je do smrti žrtoval in vojskoval ter zapadu prvokrat odkril razgled v neznani izhod. Kolumba je le njegova domišljija podpirala takrat, ko ga je vse zapustilo, vse se njegovemu povzetju zoperstavljalo, ki se je zadnjič vendar tako krasno kronalo.

Čestokrat se pravi, častiljubje, častilakomnost spodbada človeka k djanju, pa temu ni istina. — „Peč greje sobo“ pravimo in vendar to ni tako! Peč sama nič ne greje, ampak tvarina, ki v njej gori, povzroči toploto peči. Domišljija je zadnji vzrok vsakšne strasti, vsakšne čednosti.

Ljudje brez domišljije, če se takšni sploh nahajajo, — niso nič boljši od živali. Oni zamorejo doprinesiti največjo hudobijo, pa tudi največdušnejše djanje — po naših pojmi — brez da bi jih zategadelj na kazen

ali plačilo klicati smeli, ker oni ja ne vejo, niso v stanu si domišljevati kakšno krivico, kakšno dobroto so bližnjemu storili.

Po mojem mnenju je domišlija — ne pa razum — tista duševna moč, ki nas stavi visoko nad živali. Znamenja razumnosti zasledujemo tudi pri živalih — posebno pri višje organizovanih — znamenja domišlije pa nikjer.*) Pa za človeka je karakteristična moč duševna. Človek brez te duševne moči bil bi skoz in skoz indolenten. Ničesar bi ga ne mikalo, ničesar k djanju ne spodbadalo in če bi se mu n. pr. še tako slabo godilo bi nič ne podvzel za poboljšanje svojega stanja, ker si ne zamore domišljevati, da bi mu delavnost, da bi mu to ali uno prijetnejše življenje povzročilo. Samo instinkt bi upljal na njegova djanja. Proti vsem razmeram bil bi pasiven in živel, kakor bi mu ravno naletelo.

Pomislimo kaj bi človeštvo bilo brez domišlije! Ne imeli bi nobene umetnosti, ne pesništva, nobenega znanstva. Bilo bi brez vsake postave — zakaj neki! saj bi se nihče na njo ne oziral — torej tudi brez vsakšne države.

Pa jaz zabredem predaleč. Gospod urednik je že gotovo nevoljen, da izza peči toliko blebetam in vendar je to še mnogo prepovršno. — Omeniti sem samo še mislil, da se, oziroma na veliko važnost domišlije, po šolah jako malo za razvijanje te dušne moči stori, in vse, kar se vendar-le za njo stori, stori se slučajno.

M. Iglar.

Dopisi.

Maribor. (Iz štaj. dež. zbora. Verska ali tudi národna šola?) Pri slednjem zasedanju štaj. dežel. zbora so imele najživahnejše razprave za predmet ljudsko šolstvo. Zlasti je bila po šolskem odseku nasvetovana rezolucija gledé nemščine, katera naj bi se „na vseh štaj. šolah gojila v istej meri, kakor tó zahteva javni promet, edinost dežele, države in armade“ — povod obširnih in stvarnih govorov, v katerih so naši slovenski poslanci pokazali, da so v tem predmetu dobro podkovani, da jim šolske razmere v po njih zastopanih okrajih niso neznane in da jim je pred vsem razvit ljudskega šolstva na podlagi zdravih pedagoških načel na srcu ležeč. Sicer niso mogli zabraniti, da se je ta, našemu šolstvu kvarljiva rezolucija sprejela, ker so namreč tudi nemški konservativci za njo glasovali, a pokazali so našim nasprotnikom, da imajo Slovenci v svojih poslancih črste branitelje svojih narodnih svetinj. Slava jim zató! — V 20. seji tega zasedanja se je sprejel načrt postave, po kateri se ima § 14., odst. 8. in § 27., odst. 13., 14. in 15. štaj. dež. zakona z dne 8. febr. 1869. l., in § 32. štaj. dež. zakona z dne 4. febr. 1870 spremeniti. S to premembo dotičnih §§ se krajn. šolskim svetom vzame pravica, kaznovati svoje soobčane zaradi neopravičenih šolskih zamud in podstavi tó pod delokrog okr. šolsk. svetov. To je bila že dolgo želja, ne samo učiteljev, ampak tudi mnogih šolskih očetov, ki so si z dolžnostjo strogega postopanja v takih zadevah nakopali mnogo sovraštva pri svojih soobčanih. Bode li, kedar ta postava postane veljavna, se tudi šol. obiskovanje poboljšala pokazala nam bode bodočnost.

„Südst. Post.“ je v svoji 15. številka z dné 30. februvarja prinesla dopis iz Koroškega, s katerim se mi, in z nami mislimo tudi vsak slov. rodoljub, popolnoma strinjamo. Dopisnik naše slov. poslance v državnem zboru opozorja in opominja, da se morejo pri nameravani preosnovitvi šol. postave ravno tako odločno potegniti za narodno, kakor za versko šolo, kajti je pri nas ravno naroden značaj šole pogoj njenega napredka.

*) Znabiti pa je živalski instinkt rudiment domišlije?

Konservativni Nemci povdarjajo le versko stališče, kar je čisto umevno; povdarjati tudi narodno stališče, bilo bi celó smešno, ker jim tukaj nikdo krivice ne dela, ker nikomur na misel ne pride, v njihove ljudske šole vrvitati kak drug jezik, mesto materinega. Pri nas pa so razmere, kakor vsi vemo, čisto drugačne. Pri nas je ravno to, da se v naše narodne šole vsiljuje otrokom neumljiv jezik, glavni vzrok, da šolstvo ne napreduje tako, kakor bi bilo želeti, da so nja vspehi vkljub velikim naporom učiteljstva in velikim žrtvam naroda, vendar le nepovoljni. kajti se prepisani učni cilj nikakor doseči ne da. In kaj govoré učitelji veronauka? Ravno to! Pravijo, da se otroci pri sedajnem načinu poučevanja ne naučé niti nemški niti slovenski toliko, da bi zamogli zlohka čitati in umeti verske knjige. Take pritožbe slišijo se povsod po Koroškem. Iz vsega tega sledi, da moramo brez odmora tirjati takih postavnih določeb, ki bodo branile tudi našo narodnost, ki ne bodo dovolile, da bi se strankarstvu na ljubo v oči bilo prvim in poglavitnim pedagogičnim načelom. Kdor pa za nas ne tirja takih postavnih določil, tisti kaže, da naših sedajnih šolskih razmer ne pozna, ali pa mu je toliko mar za nje, da jih poznati noče; mogoče je pa tudi, da mu manjka poguma, da bi si upal svoje prepričanje z vso odločnostjo in brez vseh postranskih ozirov zastopati, ter edino pravo stališče povsod brez vse popustljivosti naglaševati. To storiti, je bistvena dolžnost naših poslancev, in ravno zdaj se jim podaja v to ugodna prilika, ki se, ako jo tudi zdaj zamudé, morebiti ne bode zopet tako hitro ponudila. Dopisnik nadalje pravi, da o učnem jeziku po slov. šolah naj ne odločujejo nam bolj ali manj nasprotujoča šolska oblastva, temveč ljudstvo samo. Tudi mi tako sodimo, da naj to enkrat za vselej odloči ljudstvo po svojih poslancih zastopano v držav. zboru. Naši poslanci si morajo toraj na vso moč prizadevati, da se ali odpravi ali pa prenaredi § 6. šols. postave tako, da se, kakor pri Nemcih, tako tudi pri nas, po nikomur ne bode določeval učni jezik tam, kjer je samo po sebi umevno, v katerem jeziku bode poučevati. To načelo je tudi kaj dobro razvijal slov. poslanec g. Jerman, v štajerskem deželnem zboru dné 13. jan. 1886. ko je dejal: Deželni šolski svet določuje o učnem jeziku. O tem pa ni treba določevati, ako je materni jezik učencev eden in isti. Tako se v nemških pokrajinah nikdar ne vpraša in določuje, kateri jezik naj bode učni jezik, ravno tako bi se tudi pri nas na Spodnjem Štajerskem ne smelo prašati in odločevati o učnem jeziku v šolskih okrožjih, v katerih vsi otroci tisti materni jezik govoré. Določevati o učnem jeziku bi se smelo le takrat, kedar so v tistem okrožju otroci raznih maternih jezikov. V tem slučaju pa se je ozirati na večino in manjšino. Ako je raznogovorečih otrok dovoljno število, tedaj se ustanovijo vspretni razredi. Ako je pa manjšina neznatna, tedaj se samo po sebi ume, da se ni mogoče na njo ozirati, kajti ekstremi se ne smejo pretirati. Potem takem se ima le o tem določevati, se-li naj na tej ali u tej šoli še v katerem drugem jeziku poučuje. To je pa tudi po državnih osnovnih zakonih le toliko omejeno, da se nihče ne sme siliti, drugega jezika se učiti. To, mislimo, je jasno dovolj. V tem smislu bi se tedaj moral § 6. tako spremeniti, da se nihče ne bode mogel nanj upirati, kadar se našim slov. šolam zgolj iz strankarstva, proti vsemu zdravemu razumu usiljuje tuji učni jeziki. To doseči, bodi tedaj skrb in dolžnost našim slov. poslancem! Kakor hitro se bode to zgodilo, tako hitro bode potihnilo mnogo sedajnih pritožeb zoper šolo, in ona bode zamogla nastopiti blaženi pot mirnega razvitka v blagor našega naroda, kakor tudi cele države.*)

*) Neki slov. list je trdil, da je dopisnik iz Koroškega g. F. H. sé svojim dopisom hotel delati razdražbo. Mi pa sodimo, da mu to niti na misel ni prišlo, temveč da je svoj glas do slov. poslancev le povzdignil, ker se mu je zdelo, da je bilo to oziroma na naše šols. razmere potrebno, času in okolščinam pa primerno.

Iz Gorice, 27. februarja. V ponedeljek umrl je po dolgi bolozni gospod Vinko Černic, učitelj pri Št. Petru pri Gorici. Ranjki bil je vrl rodoljub, mož jeklenega značaja, izvrsten učitelj, priljubljen tovariš in priden delavec na narodnem polju. Uredoval je učiteljski list „Sola“, dokler ga ni bolezen silila, da opusti to delo. Zapustil je udovo z nedodraslimi otročiči. Pogreb vršil se je v sredo zjutraj, kar je marsikateri rojak v mestu obžaloval, ker mu je bilo tako zabranjeno, sprejmiti vrlega rodoljuba ali prijatelja k zadnjemu počitku. Pri vsem tem bil je sprevod sijajen, udeležili so se gg. nadzornika vitez Klodič in Fr. Vodopivec, mnogo učiteljev in učiteljic iz bližnje in oddaljene okolice in drugih.

Novice in razne stvari.

[Previtli cesar] podaril je šolski občini Remšnik v marenberškem okraju za razširjanje šole 200 gld.

[Starostno doklado] — 4. — dobil je nadučitelj gosp. Tomaž Dernjač v Sevnici.

[Himen.] Marljivi naš sotrudnik, g. Armin Gradišnik, se je dne 24. februarja t. l. z gpč. Amalijo Drenik, učiteljico v Trbovljah poročil in 1. dan t. m. nastopil svojo novo službo v Hrastniku.

[Dar.] Naš večletni podpornik in „Popotnik“-ov naročnik g. Etbin Dernjač, trgovec na Dunaju podaril je okr. učit. bukvarnici v Sevnici zadnje 4 letnike (1882, 1883, 1884 in 1885) „Popotnik“-a čedno v platno vezane. Gotovo vse hvale vredno!

[Češka „Ustredni Matice školska“] je imela l. 1883. dohodkov 149.794 gld. 34 kr., izdatkov pa za uzdrževanje svojih dosedanjih in za napravo novih šol 176.688 gld. 98 kr. Nedostatek 26.894 gld. 62 kr. se je pokrila iz prihrankov prejšnjih let, kateri pa še vedno iznašajo 190.403 fl. Od svojega ustanovljenja do 25. novembra lanskega leta — tedaj ne v polnih petih letih prejela je ogromno vsoto 804.117 gld. 89 kr. darov. Ustredni Matice“ uzdržuje 33 zabavišče, 23 narodnih in meščanskih šol, med katerimi jih je nekoliko večrazrednih in dva gimnazija. Na vseh teh učiliščih deluje 153 učiteljskih moči. Kakor se iz tega, vidi, je češka osrednja matica v prosvetnem oziru prava država v državi. Narod pa, ki s tako velikimi žrtvami uzdržuje to društvo v obrambo svojega obstoja, zasluži občudovanje vsega omikanega sveta. Tak narod ne more propasti.

[Graško vseučilišče] brojilo je v poletnem tečaju lanskega leta 86 bogoslovcev, 533 pravnikov, 301 medicina in 159 modroslovcev, skupaj 1079 slušateljev, v sedanjem zimskem tečaju pa je upisanih 96 bogoslovcev, 519 pravnikov, 422 medicincev (mej temi 103 farmacevtje) in 190 modroslovcev, vkupe torej 1227 vseučilišnikov.

[Ljudsko šolstvo na Francoskem.] Začetkom leta 1885 bilo je v imenovani državi, katera ima 36.097 občin in šteje 37.672.048 prebivalcev, 78.456 ljudskih šol z 5.468.681 učenci, koje je podučevalo 132.580 učiteljev in učiteljic. Od imenovanih občin ima 34.834 vsaka po eno ali več šol; 1032 so radi šole zjedinjene z seseškimi občinami. 131 občin nima nobene šole, ker imajo tako malo prebivalcev, da ne kaže, ustanoviti lastno šolo. Deca se pošilja v bližnjo šolo. — Ljudske šole se razdelé v 65.596 javnih šol in v 12.860 zasebnih, kojih večina sliši duhovnim kongregacijam. V vseh ljudskih šolah deluje 94.784 učiteljev in učiteljic. Ti podučujejo 4.421.212 učencev. Zasebne šole imajo 37.796 učiteljev in 1.047.469 učencev. Veča polovica vseh odgojiteljev spada, kakor znano,

ženskemu spolu. — Vsih 78 tisuč šol ima 126.013 razredov in sicer: 72·6 % ima 50 učencev in manj; 15·4 % več ko 50, 7·2 % več ko 60, 3 % več ko 70 in 1·8 % več ko 80 učencev. Napredovalnih tečajev bilo je 20.645 za mladenčce in 4574 za dekleta. Prve je obiskovalo 344,650 druge 66.903 poslušalcev. Učiteljšč šteje Francoska 85 za moške pripravnike in 66 za ženske. — Šolskih knjižnic je 30.920, ki imajo 3,226.896 zvezkov, knjižnic za učitelje pa 2624 z 753.336 zvezki. Na 23.222 šolah so ustanovljene hranilnice in sicer ima 442.021 učencev hranilniške knjige. Svota vseh ulog znesla je 1. prosinca 11,285.076 frankov. — Mej učitelji in učiteljicami obstojé podporna društva, ki štejejo do sedaj 36.650 društvnikov. —

[Ljudsko številjenje na Pruskem.] Pruska ima po ljudskem številjenju z dne 1. dec. 1885. — 196 mest, katera brojijo posamič nad 10.000 duš. Po vseh teh mestih prebiva vkupe 7,006.220 duš. In sicer se nahaja v Pruskej 114 mest z 10—20.000, 56 mest z 20—50.000, 14 s 50—100.000, 11 mest s 100—150.000 in jedno mesto, namreč Berlin z 1,315.412 prebivalci.

[Pogreznilo] se je v vasi Zöschen pri Merseburgu na Lipsiški cesti 10 oral zemlje z več hišami, katerih prebivalci k sreči neso bili doma, razen treh, katere je tudi zemlja požrla. Na mestu pogreznenega polja navstalo je majhno jezero.

Spremembe pri učiteljstvu.

Na Štajerskem. Gospod Ant. Križ, zač. učitelj v Zavrčah postal je na svojem mestu definitiven. — G. Šimon Kellenberger, učitelj v Brezulah dobil je učiteljsko službo v Svičini; na njegovo mesto pride gospod Jernej Troha, sedaj v Trbovlju v marenb. okraju. — Gospod Iv. Grebenec, učitelj pri sv. Duhu pride k št. Lovrencu v Sl. gor. — Franc Rudl, poduč. pri št. Ilu gre k sv. Lenartu v Sl. gor. — G. Iv. Levec, učitelj pri Kapelah pri Radgoni ostavi Štajersko in prevzame II. uč. mesto v Radečah na Kranjsk. — Gospa Roza Harrich postala je učiteljica ročnih del v Razvanju.

Na Kranjskem. Na III. uč. mesto v Vipavo pride gosp. Alojzij Lavrenčič, bivši učitelj na Slapu. — Na II. uč. mesto v Račah pride g. Janez Levec, zdaj uč. na Spodnj. Štajerskem v Kapeli. — Na IV. uč. mesto na čveterorazrednico v Krškem pride gospod. Marija Mihel, učiteljica v Mokronogu. — Na IV. uč. mesto v Škofijo Loko gre zač. g. Janez Kuhar, potrj. pripravnik. — Zatrdno so postavljeni gg.: Janez Hočevnar, učitelj na Jesenicah, Fran Ivanec, učitelj v Dobropolju in Ludov. Stiasny, učitelj v Kameniku.

Listnica

J. B. v Olimpu: „Pop.“ prehodi sicer precej sveta, a na tako čudnega učitelja, kateri bi, kakor nas vprašate, „v šolsko sobo prikadil, tam pred učenci v učnem času pušil in si pred smodko našgal, preden pelje otroke iz šole“ še ni nikjer naletel. Kaj pa poreče šolski vodja ali šol. nadzoritelj? — Gosp. T. B. v V.: Le nadaljujte; po priliki vtegnemo vse porabiti. — Gosp. M. K. v S.: Prvi spis porabimo po priliki, a drugi je pomankljiv — ste preveč hiteli. Zakaj pa nam obljubljenega dopisa ne pošljete? — G. V. J. v št. J.: Še-le včeraj poslano prejeli. Bil je naslov pomanjkljiv. — G. J. L. v C.: Še v istej uri, ko sem pismo prejel, sem tudi že dotično dalje odrajtal. Mislim da ne bo brezvzpešno. Srčen pozdrav! — G. A. L. v Corg.: Zakaj pa Vi tako molčite?